

Posudek na diplomovou práci

Alžběta Laňová

Pražští chirurgové v pramenech 18. a 19. stol.

Diplomová práce bc. Laňové se zabývá chirurgickou profesí v Praze v 18. a 19. století, přesněji od nástupu Marie Terezie do roku 1848. Zahrnuje tedy období velkých správních reforem v rakouské monarchii, a zachycuje tak první pokusy o vybudování státní zdravotnické organizace. Tato práce navazuje na bakalářskou práci autorky z roku 2011 na téma „Pražští bradýři, lazebníci a chirurgové v raném novověku“.

V úvodu se autorka zabývá terminologií k tématu, především termínem chirurg, a zdůvodňuje časový úsek, který si zvolila k výzkumu. Zahrnuje období tereziánských a josefínských reforem, které se týkaly i zdravotnictví a počátků snah o jeho státní kontrolu, včetně reformy odborného vzdělání zdravotnických profesí a posléze vlivu myšlenek Velké francouzské revoluce na vědecký rozvoj, tedy i na medicínu. Práci autorka uzavírá v roce 1848, kdy bylo ukončeno samostatné nižší studium chirurgů na lékařské fakultě a nebylo již možné získávat samostatný titul v tomto oboru.

Ve druhé kapitole se nachází rozbor pramenů využitých k práci. Jsou to archiválie z pražského městského archivu - fond Cech lazebníků, bradýřů a Grémium chirurgů Praha, a především rukopisy, knihy pražského grémia, uložené ve sbírce rukopisů Archivu hl. města Prahy. Autorka využívala rozmanitý materiál těchto fondů i sbírky, od normativních písemností, korespondence grémia s pražskou lékařskou fakultou, až po finanční záležitosti. K doplnění těchto pramenů, které tvořily základ bádání, pak autorka použila písemnosti uložené v Národním archivu ve fondu České gubernium a v Archivu Univerzity Karlovy. Nedílnou součástí bádání bylo také studium sbírek zákonů a nařízení z 18. a 19. století k tomuto tématu. Z literatury autorka upozorňuje především na práce Heinze Schotta, Roye Portera, Petra Svobodného, Ludmily Hlaváčkové, Evy Rosívalové a Ludmily Sinkulové. Dále se práce v jednotlivých kapitolách zabývá obecným vývojem profese chirurgů se zřetelem k Praze, organizačními složkami chirurgické profese i příbuznými profesemi.

Stěžejní jsou však kapitoly zabývající se chirurgy v Praze po roce 1753, grémiem pražských chirurgů a jeho členstvem, provozovny chirurgické živnosti, systémem vzdělání chirurgů a vztahů tehdejší lékařské fakulty k této profesi až ke zrušení samostatného nižšího studia chirurgie na pražské a vídeňské univerzitě 19. srpna 1848. Jak uvádí autorka, tato profese mezi léty 1744 – 1848 prošla dynamickým vývojem. Profese chirurgů vycházející z bradýřské živnosti a jejího pořádku neměla specifikované postavení až do tereziánských reforem, kdy byla upravena její činnost, práva i povinnosti. První polovina 19. století konkretizovala dosavadní nařízení a byla ukončena v roce 1848, kdy se chirurgie stala součástí lékařské vědy. V závěru práce najdeme seznam použitých nevydaných a vydaných pramenů a edic, seznam použité literatury i online zdroje a 12 zajímavých příloh.

Autorka nás ve své práci seznamuje se zdravotní správou sledovaného období, s vývojem profese chirurgů v Praze po nařízeních ústředních úřadů v tereziánském období, včetně jejich finančního ohodnocení. Nejvýznamnější institucí zajišťující existenci pražských chirurgů představovalo jejich grémium, které plnilo funkci organizační, kontrolní, ochrannou a výchovnou. Tato práce nám dává poprvé možnost blíže se seznámit s gremiálními schůzemi a otázkami a podrobně se zabývá jednotlivými osobami spojenými s grémiem – v otázce tovaryšů, učedníků, i problematikou

chirurgických oficín. Na konci 19. století již část chirurgů neměla povinnost vlastnit oficínu a autorka vymezuje složitý okruh otázek spjatých s jejich vlastnictvím a právy z toho plynoucími. Přestože chirurgové se ucházeli o zrovnoprávnění s lékaři, výsledkem reforem v roce 1848 bylo zrušení nejnižší kategorie chirurgů. Tato profese tak ztratila definitivně prvky řemeslného původu a ke studiu chirurgie nepřicházeli již vyučení tovaryši, ale teoreticky vzdělaní žáci.

Výsledkem této diplomové práce je pohled na vývoj jedné z významných složek pražské zdravotnické sítě – chirurgů, kteří v letech 1740 – 1848 prošli významným vývojem směrem k počátkům státní zdravotnické struktury. V době nástupu tereziánských reforem byla ještě patrná kontinuita chirurgů s cechem brakýřů a lazebníků, z něhož vycházeli. I když ke konci 18. století byli chirurgové spojováni v důsledku předchozího vývoje ještě s lazebníky, postupně přetrvala ve zdravotnictví jen profese chirurga. Tereziánské reformy upravily jejich činnost, práva i povinnosti pomocí zdravotních řádů a zformovaly se i podmínky pro zavedení samostatného studia tohoto oboru na pražské lékařské fakultě v roce 1786. S tím souviselo zkvalitnění přípravy pro výkon tohoto povolání, větší kontrola chirurgů a požadavek zřetelněji organizovaného profesního uskupení, jak říká autorka práce.

Přínos této práce je v podrobném zpracování problematiky, která nebyla dosud. Písemnosti grémia pražských chirurgů i jeho úřední knihy, nacházející se v pražském městském archivu, nebyly na této úrovni dosud využity, zájem dosavadních badatelů směřoval jen k jednotlivinám týkajícím se převážně zemských chirurgů. Jak sama autorka uvádí, zachované prameny navíc dávají možnost zaměřit se na další témata související s danou problematikou, popřípadě zpracovat téma až do provázání chirurgů s doktory medicíny a jejich zániku jako samostatné zdravotní profese. Vzhledem k tomu, že téma dosud nebylo zpracováno, je tato diplomová práce přínosná nejen z hlediska dějin české medicíny, ale také z hlediska badatelského pro Archiv hlavního města Prahy, kde fondy řady cechů a živností představují ještě velké možnosti pro další výzkum vzhledem k tomu, že existující literatura uvádí a obměňuje většinou jen stokrát opakované poznatky z prací Zikmunda Wintera. Proto práci považuji za originální a hodnotím ji jako výbornou.

Jaroslava Mendelová

Archiv hl. města Prahy